

Instytut Pamięci Narodowej - Kraków

<https://krakow.ipn.gov.pl/pl4/aktualnosci/100572,Malopolscy-bohaterowie-wojny-polsko-bolszewickiej-ofiary-zbrodni-katynskiej-Ks-J.html>
30.05.2024, 20:30

Małopolscy bohaterowie wojny polsko-bolszewickiej, ofiary zbrodni katyńskiej. Ks. Jan Leon Ziółkowski (1889-1940)

W 2020 r. przypada 100. rocznica wojny polsko-bolszewickiej oraz 80. rocznica zbrodni katyńskiej. Te daty naznaczyły losy tysięcy Polaków. W ciągu kolejnych 12 miesięcy przedstawimy historie 12 osób związanych z naszym regionem, które odznaczyły się podczas walk o niepodległość i granice RP, a 20 lat później zginęły z rąk oprawców z NKWD w Katyniu, Charkowie, Miednoje i innych miejscach kaźni.

W styczniu naszym bohaterem był [Mieczysław Smorawiński](#), w lutym [Edward Ralski](#), w marcu [Jan Zienkiewicz](#). W kwietniu przypomnieliśmy [Józefa Seruge](#), a w maju [Stanisława Hallera](#). Bohaterem czerwca jest **ks. Jan Leon Ziółkowski**, uczestnik wojny polsko-bolszewickiej i kampanii 1939 r., duszpasterz wojskowy, więzień Kozielska, zamordowany w Katyniu.

Ks. Jan Leon Ziółkowski urodził się 2 kwietnia 1889 r. w Woli Wieruszyckiej koło Łapanowa w powiecie bocheńskim, w rodzinie chłopskiej. Miał dziesięcioro rodzeństwa. Po ukończeniu szkoły powszechnej w Łapanowie uczył się w ośmioklasowym Gimnazjum im. Kazimierza Wielkiego w Bochni. W 1909 r. wstąpił do Seminarium Duchownego w Krakowie. Równocześnie rozpoczął studia na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego.

29 czerwca 1913 r. w bazylice katedralnej na Wawelu otrzymał święcenia kapłańskie z rąk bp. Adama Stefana Sapiehy. Jego pierwszą

Ks. Jan Leon Ziółkowski (1889-1940)

placówką duszpasterską była parafia Babice koło Alwerni, gdzie pracował cztery lata. Od 1 września 1917 r. ks. Ziółkowski otrzymał posadę katechety w czteroklasowej szkole ludowej żeńskiej pospolitej (podstawowej) im. Urszuli Kochanowskiej przy ul. Lwowskiej (obecnie Limanowskiego) w Podgórzu w Krakowie.

W wojnie z bolszewikami

Od najmłodszych lat dojrzywał w Janie Ziółkowskim pragnienie połączenia posługi kapłańskiej z losem żołnierza. W 1914 r. zgłosił się do służby w Legionach jako kapelan, ale nie przyjęto go z braku etatów. Na wiadomość o wojnie polsko-bolszewickiej ks. Ziółkowski 21 lipca 1919 r. podjął kolejną próbę wstąpienia do służby duszpasterskiej w wojsku. Został kapelanem 5. Pułku Piechoty I Dywizji Legionów. Otrzymał stopień starszego kapelana, co odpowiadało kapitanowi.

W czasie wojny z bolszewikami 5. Pułk Piechoty walczył na froncie litewsko-białoruskim, na Łotwie, Ukrainie, w kontrofensywie bitwy warszawskiej oraz w bitwach pod Sejnam i Lidą. Ks. Ziółkowski odprawiał msze polowe, spowiadał rannych, w trudnych chwilach dawał żołnierzom wsparcie duchowe. Szczególnym bohaterstwem wykazał się w bitwie pod Gibami we wrześniu 1920 r., kiedy po śmierci dowódcy skutecznie zmobilizował żołnierzy batalionu do walki z Litwinami, wypieranymi przy okazji walk z bolszewikami z Suwalszczyzny. Władze wojskowe doceniły wojenne i duszpasterskie doświadczenie ks. Ziółkowskiego odznaczając go 10 stycznia 1921 r. Krzyżem Walecznych.

Duszpasterz wojskowy

Ks. Jan Leon Ziółkowski (1889-1940)

Ks. Jan Leon Ziółkowski (1889-1940)

1 stycznia 1922 r. ks. Ziółkowski awansował do stopnia majora i został kapelanem I Dywizji Piechoty Legionów w Wilnie. Powierzono mu również stanowisko kierownika rejonu duszpasterstwa wojskowego na Litwie, w garnizonach Wilno, Lida i Grodno. Następnie od 1 października 1924 r. do końca stycznia 1925 r. pracował jako kierownik rejonu duszpasterstwa wojskowego w Lublinie.

Ks. Ziółkowski od 1923 r. rozpoczął starania o uzyskanie probostwa w parafii wojskowej, która miała powstać w 1925 r. w garnizonie Stanisławów. Zostały one uwieńczone sukcesem. 1 lutego 1925 r. został przeniesiony na stanowisko kierownika rejonu duszpasterstwa wojskowego Stanisławów-Kołomyja. 1 maja 1926 r. został proboszczem parafii wojskowej i proboszczem w garnizonowym kościele św. Stanisława Ojców Jezuitów. Pełnił także obowiązki starszego kapelana w 48. Pułku Piechoty Strzelców Kresowych w Stanisławowie.

3 października 1930 r. ks. Ziółkowski wyznaczony został do służby duszpasterskiej w Korpusie Ochrony Pogranicza jako kapelan polowy w Brygadzie KOP „Podole” w Czortkowie, na granicy z Ukrainą Sowiecką. Organizował życie religijne w Czortkowie, za co otrzymał odznakę KOP. Służba graniczna dawała mu satysfakcję zawodową. 16 maja 1937 r. został przeniesiony do Jarosławia obejmując funkcję kierownika rejonu duszpasterstwa wojskowego i kapelana 24. Dywizji Piechoty. W 1938 r. otrzymał Złoty Krzyż Zasługi za 20 lat gorliwej pracy duszpasterskiej w Wojsku Polskim.

W niewoli sowieckiej

W sierpniu 1939 r. ks. Ziółkowski został awansowany do stopnia dziekana polowego Wojska Polskiego i proboszcza 24. Dywizji Piechoty, wchodzącej w skład Armii „Karpaty”. Brała ona udział w ciężkich walkach pod Janowem, nad Wereszczycą i pod Birczą. Doznawszy dużych strat na szlaku Pilzno – Strzyżów, po 10 września 1939 r. dywizja zaczęła wycofywać się w stronę Lwowa, ku granicy rumuńskiej. 17 września 1939 r. dostała się w ręce Sowieców, a ks. Ziółkowski został pojmany. W nocy z 17 na 18 września podczas postoju w Kopyczyńcach pojawiła się możliwość ucieczki, do której gorąco namawiali księdza oficerowie, ale kapelan odmówił nie chcąc zostawić swoich towarzyszy. Uciekł wówczas jego bratanek, Jan Ziółkowski.

20 września 1939 r. ks. Jan Leon Ziółkowski został przetransportowany do obozu w Kozielszczyźnie koło Połtawy, gdzie przebywał do końca października 1939 r. Stamtąd przewieziono go na początku listopada 1939 r. do obozu w Kozielsku. Sowieci umieścili go w bloku nr 14, tzw. majorówce lub „domu starców”. Losy księdza w obozie znamy dzięki pamiętnikom oficerów z Kozielska, które zostały odnalezione w 1943 r. w grobach w Lesie

Katyńskim. Ks. Ziółkowski, wbrew zakazowi, organizował życie religijne w obozie. Odprawiał tajne nabożeństwa, spowiadał, udzielał komunii świętej. Narażało go to na represje ze strony władz obozowych – aresztowanie i pobyt w karcerze.

Ocalały z Kozielska prof. Stanisław Swianiewicz w swojej relacji przekazał informację, że w przeddzień Wigilii Bożego Narodzenia 1939 r. NKWD wywiozło z obozu w Kozielsku do Starobielska około 20 duchownych różnych wyznań, z wyjątkiem jednego, a był nim ks. Jan Ziółkowski, który przebywał w karcerze. Potwierdza to zapis w pamiętniku jednego z oficerów, ppor. KOP Bronisława Wajsa, sporządzony pod datą 20 grudnia 1939 r.: „Ks. Ziółkowski zamknięty do tury na 7 dni – święta”.

Ostatnia msza

7 kwietnia 1940 r. ks. Ziółkowski został wywieziony z obozu w Kozielsku do więzienia NKWD w Smoleńsku, ale nie wiadomo, kiedy go rozstrzelano. Z dziennika ppor. Dobiesława Bronisława Jakubowicza wiadomo, że w dniu wyjazdu z Kozielska odprawił potajemnie swoją ostatnią mszę świętą. Ciało kapłana zostało odnalezione w czasie niemieckiej ekshumacji 29 kwietnia 1943 r., co podał do wiadomości gadzinowy „Goniec Krakowski”. Przy księdzu znaleziono książeczkę do nabożeństwa i łańcuszek z drewnianym krucyfiksem.

Pamięć o ks. Janie Leonie Ziółkowskim podtrzymywała rodzina. W kilku publikacjach przypominała go jego bratanica Barbara Ziółkowska-Tarkowska. W 2007 r. został pośmiertnie mianowany na stopień podpułkownika Wojska Polskiego.

Tekst Monika Komaniecka-Łyp